

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ З ІСТОРІЇ У 2025/2026 НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ

Л. Сіра

У вересні 2025 року розпочнеться новий навчальний рік і четвертий рік освітнього процесу, що триває в умовах повномасштабного вторгнення. Перш за все, компетентний вчитель історії має бути обізнаним з особливостями такого навчального року та розумітися на першочергових кроках із підготовки до нього. Вчителеві важливо *знати*:

- нормативне забезпечення освітнього процесу у ЗЗСО;
- формат (очний, дистанційний чи змішаний), за яким планують здійснювати освітній процес у територіальній громаді;
- інформацію, представлену в методичних рекомендаціях МОН України щодо викладання навчальних предметів у 2025/2026 н. р.;
- *орієнтуватись* в організації та структурі освітнього процесу;
- *ознайомитись* із переліком навчальної літератури та навчальних програм, що мають грифи «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України», «Схвалено для використання в освітньому процесі», або висновок «Схвалено для використання в загальноосвітніх навчальних закладах».

Акцентуємо на пріоритетах роботи, серед яких:

- збереження життя і здоров'я учнів та їхній усебічний розвиток;
- формування рис відповідального громадянина, його життєвих компетентностей, ціннісних установок, здатності до інформаційної гігієни та, як наслідок, уміння протистояти і протидіяти ідеологічним диверсіям.

У наступному навчальному році Нова українська школа (5–8 класи) працюватиме за модельними програмами, перелік яких затверджений МОН України та розміщено на сайті (URL: <https://surl.li/lrbbqb>).

Нагадуємо, що навчальна програма з предмета є обов'язковим документом для виконання, тому необхідно ретельно опрацювати

пояснювальні записки до кожної із програм, адже саме в них сформульовані мета, завдання, змістові лінії, структура і, найголовніше, детально прописаний компетентнісний потенціал навчальних дисциплін освітньої галузі, розкрито шляхи його формування в учнів різних вікових підгруп.

Підручник залишається основою навчально-методичного комплексу.

У 2025/2026 навчальному році 8 класи будуть навчатися за програмою НУШ. Хронологічні рамки періоду, який буде вивчатися в у 8 класі – ранньомодерний час світової та вітчизняної історії (XVI–XVIII ст.). Зміст програм з історії для базового предметного циклу НУШ кореспондується зі змістом програм з історії України та всесвітньої історії для 6–11 класів, затверджених МОН України в серпні 2022 року. Предметом дослідження цього періоду є феномен українського козацтва як продукт цивілізаційного (землероби-кочовики), релігійного (християни-мусульмани) та етнічного / національного (слов'янсько-тюркські спільноти) фронтиру. Козацтво належало до європейського боку прикордоння, стояло на його варті, на основі засвоєних європейських практик захищало землеробський кордон, утворило козацьку державу – Гетьманщину – та колонізувало Степ. Період Русі-України та Гетьманщини, як зазначав ще І. Лисяк-Рудницький, «висока година» в історії України, коли вона була найближче до Європи.

Викладання історії у 8 класі за новими модельними програмами НУШ передбачає застосування інтерактивного навчання, розвиток критичного мислення та навичок дослідника. Учні мають можливість активно взаємодіяти зі змістом уроків, аналізувати історичні джерела та формулювати власну думку.

Нагадаємо основні акценти у викладанні історії у 8 класі за новими модельними програмами:

Активність: уроки мають бути спрямовані на активну участь учнів у навчальному процесі, а не на пасивне слухання.

Інтерактивність: застосування інтерактивних технологій та інтерактивних методів навчання (обговорення, дискусії, робота у групах, ігрові сценарії тощо).

Критичне мислення: навчання учнів аналізувати, порівнювати, оцінювати інформацію та формувати власну позицію.

Дослідницька діяльність: залучення до пошуку інформації, аналізування історичних джерел, проведення досліджень.

Інтеграція: поєднання історичних подій із сучасністю, аналізування їхнього впливу на сучасне суспільство.

Розвиток різних навичок: комунікація, робота з інформацією, співпраця в команді тощо.

Наведемо приклади щодо методів викладання, які можуть бути використані:

Обговорення та дискусія: обговорення актуальних історичних подій, аналізування їх причин і наслідків.

Робота у групах: дослідження певних історичних тем, презентація результатів.

Ігрові сценарії: відтворення історичних подій, моделювання ситуацій.

Аналіз історичних джерел: вивчення писемних джерел (хронік, листів, документів), усної мови, матеріальних джерел.

Інформаційні дослідження: пошук інформації в Інтернеті, бібліотеках, музеях.

Важливим також є використання мультимедійних засобів: перегляд відео, прослуховування аудіо, складання інтерактивних карт.

Вищезазначене допоможе вчителю створити цікаве та захоплюване навчання, допоможе учням 8 класу розвивати навички та поглиблювати знання з історії.

Стосовно вивчення історії в 9–11 класах, то для них зберігають чинність програми курсів з історії України та всесвітньої історії, затверджені МОН України 2022 року (наказ МОН України № 898 від 3.08.2022) із внесеними змінами та доповненнями. З електронними версіями програм курсів з історії можна ознайомитися на сайті МОН України (URL: <https://t1p.de/keinz>).

Нагадаємо, що пріоритетним напрямом змін у змісті програм з історії є подальша деколонізація, декомунізація, акцентування уваги на регіоналістиці, зокрема на кримськотатарському чиннику та мотивах соборності України, формування в учнів мотивації та здатності захищати рідну землю з оперттям на знання історії.

Для ефективного навчання та забезпечення виконання освітніх програм рекомендуємо на початку навчального року: провести

моніторинг знань за допомогою усного чи письмового опитування; визначити теми, які потребують повторення; скоригувати календарно-тематичні плани; проводити бесіди для емоційного налаштування учнів.

Важливою залишається диференціація навчання, зокрема використання різнорівневих завдань, що дасть можливість учням відчувати успіх від їхнього виконання.

Для забезпечення повноцінного дистанційного чи очного освітнього процесу важливим є наявність сприятливого емоційного освітнього середовища, тому рекомендуємо:

- створювати на уроках ситуації успіху;
- враховувати вік учнів та їхні інтереси під час вибору методів навчання й інструментарію;
- зважати на вимоги нормативної бази щодо особливостей викладання історії в умовах війни;
- надавати перевагу пошуковим, проблемним, творчим завданням, учнівським проєктам, які сприятимуть розвитку ключових, загальнопредметних і предметних компетентностей;
- використовувати компетентнісний потенціал підручника, інтерактивні методи навчання;
- виявляти творчий підхід до справи та пошуку власного творчого почерку;
- використовувати для створення навчальних матеріалів і проведення онлайн-занять онлайн-ресурси, як от:
 - Google Classroom (URL: <https://classroom.google.com/>),
 - онлайн-дошки Padlet (URL: <https://padlet.com/>), Jamboard (URL: <https://jamboard.google.com/>);
 - веб-сервис LearningApps (URL: <https://learningapps.org/>);
 - Youtube-канали: МОН України (URL: <https://surl.lu/emqbva>), ДНУ «ІМЗО» України (URL: <https://surl.li/lgicdi>).

Корисними стануть й освітні платформи:

- Всеукраїнська школа онлайн (URL: <https://surl.li/nllann>);
- EdEra (URL: <https://ed-era.com/>);
- Prometheus (URL: <https://prometheus.org.ua/>).

Помітне місце у змісті програми, особливо з історії XX–XXI ст., відведено і питанням виховання української національної пам'яті як основи української національної ідентичності (геноцидні практики

тоталітарних властей, формування українського пантеону, використання українського національного історичного календаря тощо).

Окрему увагу варто приділити контролю та об'єктивному оцінюванню роботи кожного учня, для чого ретельно опрацювати оновлену нормативну базу, зокрема наказ МОН України «Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання» від 02.08.2024 № 1093 (URL: <https://surl.li/nqsyjz>), обговорити його зміст на спеціальних засіданнях методичних спільнот ЗО, під час курсів підвищення кваліфікації.

У документі сформульовано три групи критеріїв оцінювання для навчальних дисциплін громадянської та історичної освітньої галузі, а саме:

- орієнтування учня в історичному часі та просторі, уміння знаходити взаємозв'язки подій і явищ;
- уміння працювати з інформацією історичного та суспільствознавчого змісту;
- реалізація здатності до співпраці, толерантність, чітка громадянська позиція.

Ці критерії мають стати орієнтирами у викладанні змісту навчального матеріалу та застосуванні методичного арсеналу з учнями на уроках й поза ними.

Цілком доречним є задіяння потенціалу українського національного історичного календаря, який багатий на значущі події, хоча й часто трагічні. Остання з них – російське вторгнення і велика війна. Наголосимо на тому, що вона стала війною за «відродження історії» та центральною подією державної політики пам'яті.

Добираючи навчальний матеріал до уроку з історії, вчителю варто фокусуватися на сюжетах, що нададуть учням глибшого розуміння історії боротьби українського народу за незалежність і майбутнє. Знаходити героїв та героїнь не тільки серед видатних історичних діячів, а і серед героїв сучасності, вчорашніх учнів, адже історії звичайних людей іноді можуть справити більший виховний вплив, ніж оповіді про легендарних героїв. Намагатися разом з учнями збирати джерела інформації, матеріали, відео- та фотодокументи про війну, документувати рефлексії людей, бо завтра саме ці матеріали будуть найпотужнішим джерелом для вивчення історії України.

Крім цього, урок з історії, перш за все, має бути дискусійним майданчиком із можливістю аналізувати, зіставляти, порівнювати й оцінювати інформацію з будь-яких джерел, адже на вчителів історії покладено відповідальність за розвиток в учнів критичного та системного мислення, медіаграмотності.

Щоб урок був цікавим і продуктивним доцільно використовувати різні види навчальної діяльності, як-от: навчально-пізнавальна (допомагає розуміти мету діяльності, сприймати та систематизувати інформацію), дослідницька (впливає на здатність аналізувати різні типи джерел), пошукова (сприяє розвитку здатності знаходити інформацію та відрізняти в ній факти від суджень).

Запорізький обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти